

Vsak izmed nas je lahko Andrej – Obravnavava in ocenjevanje domačega branja pri pouku slovenščine

Martina KOKELJ

Osnovna šola Antona Martina Slomška Vrhnika
martina.kokelj@gmail.com

Izvleček

Učitelji se vsak dan srečujemo z učenci v razredu, jim podajamo učno snov na različne načine in se trudimo, da usvojijo učne vsebine, ki so predvidene v učnem načrtu. Usvojeno znanje preverimo z ocenjevanjem znanja, ki ga lahko preverimo na različne načine: največkrat je to na pisni in ustni način. V članku je predstavljeno ocenjevanje znanja pri književnem pouku slovenščine v obliki razlagalnega spisa. Na Osnovni šoli Antona Martina Slomška Vrhnika že vrsto let v učni načrt vključujemo državni projekt Rastem s knjigo, v sklopu katerega vsak sedmošolec dobi svoj izvod knjige slovenskega avtorja. Učenci knjigo preberejo in o njej se pri pouku pogovarjamo. V šolskem letu 2021/22 so prejeli mladinski problemski roman Vinka Mödendorferja z naslovom *Jaz sem Andrej*, ki nudi ogromno izhodišč in tem, o katerih se lahko z učenci pogovarjamo. Obravnavo književnega dela smo ocenjevali s pisanjem spisa. V prispevku so predstavljena navodila za pisanje spisa, ocenjevalni obrazec, merila za vrednotenje, medvrstniška ter učiteljska povratna informacija in evalvacija.

Ključne besede: slovenščina, ocenjevanje znanja, spis

Each of Us Can Be Andrej – Treatment and Evaluation of Home Reading in Slovenian Classes

Every day, the teachers meet with the students in the classroom, we give them the learning material in different ways and we try to get them to learn the learning content that is foreseen in the curriculum. We check the

acquired knowledge by assessing the knowledge, which can be checked in different ways: most of the time it is written and oral. The article presents the assessment of knowledge in literary classes of Slovenian in the form of an essay. At the Anton Martin Slomšek Vrhnik Elementary School, we have been including the national project Grow with a book in the curriculum for many years, when every seventh grader gets their own copy of a book written by a Slovenian author. The students read the book and we talk about it. In the 2021/22 school year, they received Vinko Möderndorfer's problem novel for young people entitled Jaz sem Andrej, which offers a lot of starting points and topics that can be discussed with the students. The treatment of the literary work was evaluated by writing an essay. The paper contains instructions for writing the file, evaluation form, evaluation criteria, peer and teacher feedback and evaluation.

Keywords: Slovene, knowledge assessment, essay

1 Uvod

V učnem načrtu za slovenščino¹ je slovenščina kot prvi oz. materni jezik opredeljena kot temeljni splošnoizobraževalni predmet v osnovni šoli, pri katerem se učenci in učenke usposabljaajo za učinkovito pisno in govorno sporazumevanje. To uresničujejo z jezikovnim in s književnim poukom. Razvijajo vse sporazumevalne dejavnosti: pogovarjanje, dopisovanje, poslušanje, branje, govorjenje in pisanje. Pri jezikovnem pouku razvijajo sporazumevalno zmožnost in se učijo pravopisnih pravil. Pri pouku književnosti pa se srečujemo z umetnostnimi besedili tujih in slovenskih avtorjev, pri čemer poleg sporazumevalne zmožnosti krepijo tudi domišljijско, doživljajsko, ustvarjalno, vrednotenjsko in intelektualno zmožnost.

V prispevku želimo prikazati primer obravnave književnega besedila, ki so ga učenci prebrali za domače branje, ocenjevanje znanja pri pouku slovenščine v obliki spisa in povratno informacijo učencem, ki je pomembna pri pripravi učencev na ocenjevanje. V prispevku predstavimo navodila za pisanje spisa, merila za vrednotenje in ocenjevalni obrazec.

1 *Učni načrt. Program slovenščina. Slovenščina, 2018.*

2 Državni projekt Rastem s knjigo in branje

V dobi digitalizacije učitelji opažamo, da zanimanje za branje knjig upada. Kovač (2021) v svoji knjigi *Berem, da se poberem* navaja deset razlogov za branje knjig v digitalnih časih, pri čemer poudari dejstvo, da je branje napor, ki nam prinese tudi užitek, in da se z branjem naučimo misliti s svojo glavo. Vsak učitelj se po svoje trudi in organizira različne dejavnosti, ki bi učencem vzbudile zanimanje za branje umetnostnih besedil. Enega izmed takih projektov je začelo izvajati Ministrstvo za kulturo v šolskem letu 2006/07, in sicer nacionalni projekt Rastem s knjigo, s katerim skušajo osnovnošolce in srednješolce motivirati za branje mladinskega leposlovja slovenskih avtorjev, promovirati vrhunske domače ustvarjalce mladinskega leposlovja in učence spodbuditi k obisku knjižnic.²

Na Osnovni šoli Antona Martina Slomška Vrhnika vsako leto sodelujemo v projektu Rastem s knjigo. V ta namen organiziramo kulturni dan. Z učenci obiščemo Cankarjevo knjižnico Vrhnika, kjer nam predstavijo splošno knjižnico (Slika 1), projekt Rastem s knjigo in vsak učenec dobi svoj izvod mladinske literature. V drugem delu spoznavamo osnove iskanja po Cobissu (Slika 2) in učenci v skupinah ustvarjajo plakate na temo bontona v knjižnici (Slika 3), pri čemer jim ne omejujemo izvirnosti, vsaka skupina lahko plakat oblikuje poljubno (miselni vzorec, piktogrami, strip, zgodba ipd.).

Slika 1. Obisk v Cankarjevi knjižnici.

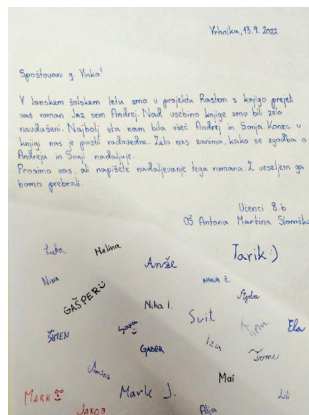

Slika 2. Iskanje po Cobissu.

2 Povzeto po <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>.

Slika 3. Ustvarjanje plakatov.

Slika 4. Pismo pisatelju.

V šolskem letu 2021/22 so sedmošolci prejeli v dar knjigo Vinka Möderndorferja z naslovom *Jaz sem Andrej*. Na naši šoli vsako leto za domače branje obravnavamo delo, ki ga učenci prejmejo. Tako ni izgovorov, da so knjige v knjižnici izposojene in da jih ne morejo do roka prebrati. Sedmošolci so mladinski problemski roman prebrali. Vsi so bili nad delom navdušeni, brali bi nadaljevanje. Delo jih je tako navdušilo, da so celo napisali pismo pisatelju (Slika 4), naj napiše nadaljevanje zgodbe, saj jih zanima, kaj se zgodi v nadaljevanju z glavnim junakom Andrejem.

Mladinski roman je ponudil veliko tem, o katerih smo se pogovarjali, si izmenjavali mnenja in kritično presojali dejanja knjižnih junakov. Umetnostna besedila ponudijo učencem, da se poistovetijo s knjižnimi junaki in se z njimi primerjajo. Tudi roman *Jaz sem Andrej* to ponuja. V njem se srečamo s temo ločitve, selitve, menjave šole, ljubezni do babice, ... Učenci pri obravnavanju takšnih tem povedo marsikaj o sebi, učitelji pa izvemo marsikaj o učencu in mogoče lažje razumemo dejanja nekaterih učencev in jim skušamo pomagati.

3 Ocenjevanje znanja

Po obravnavi določenega učnega sklopa sledi ocenjevanje znanja. Najpogostejša sta pisno in ustno ocenjevanje znanja. Odločili smo se, da domače branje ocenimo s pisanjem razlagalnega spisa. Pred

ocenjevanjem znanja smo se pripravljali v obliki pogovorov o knjigi in za vajo napisali spis po kriterijih, ki smo jih določili skupaj z učenci. Pri spisu za vajo so učenci drug drugemu ovrednotili izdelke in si izmenjali povratne informacije. Med branjem so prisluhnili drug drugemu in upoštevali sošolčev nasvet. Nato je sledilo izboljševanje spisov in končna povratna informacija učiteljice. Kriteriji, ki so smo jih skupaj oblikovali, so veljali tudi za ocenjevanje znanja (glej Primer 1).

Primer 1: Navodila za pisanje razlagalnega spisa

NAVODILA ZA PISANJE RAZLAGALNEGA SPISA

»Jaz sem Andrej. Ja, ime mi je Andrej in star sem petnajst let. No, nisem še, pozimi bom. Ne pozimi, marca. Počutim pa se že zdaj, kot da jih imam petnajst, šestnajst, dvajset! Kot da sem čisti *starc*! In to zato, ker imam veliko problemov. Največ problemov imam. Noben na svetu jih nima toliko.«

Prebral si knjigo **Vinka Möderndorferja z naslovom *Jaz sem Andrej***. Na podlagi prebrane knjige napiši spis, katerega naslov si izmisli sam.

Upoštevaj tudi naslednje napotke:

- Napiši, v katero literarno vrsto spada prebrana knjiga. Utemelji svojo odločitev.
- Fant, omenjen v naslovu, je tudi glavni junak knjige. Razloži, kako mu je všeč njegovo ime in kako je zadovoljen sam s seboj.
- Preberi zgornji odlomek iz knjige. Kaj lahko razbereš o Andreju? Svojo ugotovitev podkrepí z dvema primeroma iz knjige.
- Andreja primerjaj s seboj. V čem sta si podobna in v čem se razlikujeta?
- V Andrejevem življenju ima pomembno vlogo babica. Kakšen je njun odnos?
- Oцени knjigo. Svojo izbiro utemelji.

Primer 2: Ocenjevalni obrazec za vrednotenje razlagalnega spisa

OCENJEVALNI OBRAZEC ZA VREDNOTENJE SPISA

Ime in priimek učenca/-ke: _____

Meje med ocenami: 0–17 negativno; 17,5–22,5 zadostno; 23–27,5 dobro; 28–31 prav dobro; 31,5–35 odlično

Kriterij	
A RAZUMEVANJE (17 t)	Št. točk
Razlaga imena in kako je z njim zadovoljen – do 3 t	
Utemeljitev odlomka in podkrepitev s primeri – do 3 t	
Opis Andrejevega odnosa z babico, opis odnosa učenca z babico – do 4 t	
Primerjava Andreja s seboj, navedba podobnosti in razlik – do 4 t	
Ocena knjige in utemeljitev s primeri – do 3 t	

B UPORABA KNJIŽEVNEGA ZNANJA (4 t)	Št. točk
Ustrezna raba literarnovednega pojma književna vrsta – 2 t	
Utemeljitev rabe literarne vrste in zvrsti – 2 t	

C PREPRIČLJIVOST OSEBNEGA ODZIVA (4 t)	Št. točk
Izvirnost naslova – do 2 t	
Izvirnost in ustvarjalnost pisanja – do 2 t	

Č ZGRADBA BESEDILA IN JEZIKOVNA PRAVILNOST (10 t)	Št. točk
Zgradba besedila – do 3 t	
Jezikovna pravilnost – do 4 t	
Slogovna ustreznost – do 3 t	

MERILA ZA VREDNOTENJE RAZLAGALNEGA SPISA

RAZUMEVANJE – do 17 točk

Učenec/učenka:

Napiše ime glavnega junaka in razloži, kako je z imenom zadovoljen – do 3 točke

Izpiše ime glavnega junaka in napiše primere iz knjige, ki kažejo nezadovoljstvo z njegovim imenom in kako se to spreminja skozi zgodbo.

Utemeljitev odlomka in podkrepitev s primeri – do 3 točke

Vrednoti odlomek, ki ga podkrepi s primeri iz besedila.

Opis Andrejevega odnosa z babico in opis učenčevega/učenkinega odnosa z babico – do 4 točke

Opiše Andrejev odnos z babico, ki ga podkrepi s primeri iz besedila (3 točke).

Opis učenčevega/učenkinega odnosa s svojo babico (1 točka).

Primerjava Andreja s samim seboj in navedba podobnosti in razlik – do 4 točke

Primerja glavnega junaka s samim seboj in navede podrobnosti in razlike.

Ocena knjige in podkrepitev s primeri – do 3 točke

Učenec se opredeli do književnega dela, kar podkrepi s primeri iz dela.

LITERARNOVEDNO ZNANJE – do 4 točke

Učenec/učenka:

Ustrezna raba literarnovednega pojma književna vrsta in zvrst – do 4 točki

Učenec umesti književno delo v prozo/epiko in utemelji odločitev (2 točki)

Učenec umesti književno delo med mladinsko problemske romane in utemelji odločitev (2 točki)

OSEBNI ODZIV – do 4 točke

Učenec/učenka:

Izviren naslov – do 2 točki

Izbere izviren naslov razlagalnemu spisu (v ospredju je glavni književni junak v odnosu z babico).

Izvirnost in ustvarjalnost pisanja – do 2 točki

Pri pisanju je izviren, ustvarjalen in ima prepričljiv pristop pisanja.

ZGRADBA BESEDILA IN JEZIKOVNA PRAVILNOST – do 10 točk**Zgradba besedila – do 3 točke**

3 točke – pravilno členjeno in koherentno besedilo

2 točki – pravilno členjeno in nekoherentno besedilo ali obratno

1 točka – nepravilno členjeno in nekoherentno besedilo

Jezikovna pravilnost – do 4 točke

4 točke – jezikovno brezhibna naloga, le nekaj drobnih napak

3 točke – jezikovno dobra naloga, z nekaj napakami, ki se ne ponavljajo

2 točki – jezikovno šibka naloga, z napakami, ki se ne ponavljajo

1 točka – jezikovno šibka naloga s ponavljajočimi se napakami

Slogovna ustreznost – do 3 točke (poimenovalna, slovnično-skladenjska zmožnost)

3 točke – slogovno brezhiben spis

2 točki – slogovno dober spis

1 točka – slogovno šibek spis

Po končanem ocenjevanju znanja smo naredili analizo, ki je pokazala, da so vsi učenci knjigo prebrali, saj se zavedajo, da v nasprotnem primeru ne bi mogli pisati spisa. Razlagalni spis od učencev zahteva veliko razmišljanja in osebnih primerjav z literarnimi junaki. V ocenjevanju morajo primerjati Andrejev odnos z babico in svoj odnos z babico, pri čemer nismo pomislili, da mogoče kateri od učencev babice nima. Tisti učenci so se znašli in potem primerjali svoj odnos z dedkom. Pri analizi ocenjevanja znanja s pomočjo ocenjevalnega lista vsakemu učencu razložimo, kje je izgubljal točke in na kaj mora biti naslednjič bolj pozoren.

4 Zaključek

V šolskem letu 2021/22 so bili sedmošolci navdušeni nad izborom knjige Vinka Möderndorferja z naslovom *Jaz sem Andrej*. Knjiga nam je ponudila ogromno tem, o katerih smo se lahko pogovarjali, izmenjavali mnenja in se z njimi poistovetili. Učenci so s pisanjem razlagalnega spisa dokazali, da so knjigo prebrali. S pisanjem so izkazali literarnovedno znanje, razumevanje prebranega, se kritično opredeljevali do prebranega in nazadnje prebrano vrednotili in se do prebranega opredelili.

Učenci so bili z ocenami zadovoljni in so povedali, da je bilo to eno redkih ocenjevanj, ko jih ni bilo strah in niso imeli treme. Zavedajo se, da morajo prebrati književno delo in da ni nepravilnih odgovorov, ko moraš pisati svoje mnenje, le pravilno ga moraš znati utemeljiti.

Učenci se zavedajo, da največ točk izgubljajo pri jezikovni pravilnosti in slogovni zmožnosti. Jezikovna pravilnost je še vedno ena večjih težav, saj učenci ne avtomatizirajo pravopisnih pravil (raba velike začetnice, vejice ...). Težave imajo tudi s slogom pisanja, zgradbo povedi in besednim zakladom, kar je odraz nebranja. Učenci, ki veliko berejo, imajo večji besedni zaklad, kar se odraža tudi pri slogu pisanja.

Učitelji se bomo še vedno trudili, da bi učence spodbujali in navduševali za branje umetnostnih besedil. Tudi književna dela so že na voljo za izposajo v e-obliki. Mogoče bodo vsaj nekateri raje posegli po e-knjigi. Slovenski knjižni trg ponuja kvalitetna mladinska dela, ki jih je treba učencem predstaviti in jih navdušiti, da obišejo knjižnico in jih preberejo.

5 Literatura

Javna agencija za knjigo RS. Dostopno prek: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/> (14. 1. 2023).

Kovač, M. (2021). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Möderndorfer, V. (2021). *Jaz sem Andrej*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. (2018). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno prek: <https://www.gov.si teme/programi-in-ucni-nacrti-v-osnovni-soli/> (14. 1. 2023).